

mentum informe. Excipe, si ipse testatori adhuc viventi promississet quaedam legata informia a se impletum iri, testator autem, propter hanc promissionem, ab iisdem legatis legitima forma conscribendis abstinisset: teneretur enim ad implendam condicionem sub qua testamentum accepisset. A fortiori, in tali hypothesis, exsequi deberet legata pia ad quae exsequenda se promissione adstrinxisset.

N. B. Testamentum, ex Jure nostro (C. C. a. 969), potest esse triplici forma confectum:

1° *Holographum* seu quod totum propria testantis manu conscriptum sit, cum adnotatione diei quo confectum sit et chirographo testatoris. (a. 970) Hoc chirographum, post reliqua omnia, apponendum est, seu expressis nomine et cognomine testantis, seu saltem ea ratione qua testator solebat nomen suum exarare. Lex autem non requirit ut adscribatur quo loco testamentum conditum sit, neque ut certa quadam charta vel forma conficiatur.

2° *Authenticum* seu per actum publicum. Hoc accipiendum est vel a duobus notariis coram duobus testibus, vel ab uno notario coram quattuor testibus. Plura videsis C. C. aa. 971-975.

3° *Mysticum* seu secretum. Hoc, vel a se vel ab alio scriptum, testator clausum ac sigillatum notario, coram sex saltem testibus, exhibebit; id autem quod in hac charta continetur, testamentum suum esse declarabit. Plura videsis C. C. aa. 976-980.

Formalitates quasdam pro extraordinariis adjunctis statutas videsis C. C. a. 981 seqq.

675. V. Testamenta ad causas pias in foro conscientiae semper valent et implenda sunt, quotienscumque, ex principiis Juris Canonici, clare constat de testatoris voluntate. Id autem regulariter obtinetur per concors duorum testimonium, quicumque illi fuerint; potest quoque eadem certitudo aliis probationibus, ex. gr. scriptura qua indubie exprimitur ultima testatoris voluntas, obtineri. Non cogit tamen unius testis, etiam integerrimi, puta confessarii, assertio. Jamvero censenda est ad causam piam facta omnis dispositio qua bona, principaliter ob honorem Dei animaeque salutem, relinquuntur pauperibus vel ecclesiis, monasteriis ceterisque institutis ad cultum divinum vel pauperum subsidium erectis. (Reiffenst. in l. 3. Decr. t. 26 n. 137)

Ratio hujus asserti est quod testamenta ad causas pias, cum finem supernaturalem respiciant, private legibus ecclesiasticis subsunt, propter jus quod Ecclesiae competit bona temporalia independenter a Statu acquirendi et possidendi in ordine ad finem suum. Atque Alexander III (Decr. l. 3. t. 26. c. *Relatum*) decreto quod, saltem per consuetudinem, ad universam Ecclesiam extensum est, statuit testa-

menta ad causas pias valida esse, quotienscumque coram duobus vel tribus testibus condita sint. Neque legem illam in desuetudinem abiisse patet, tum e consensu DD. fere omnium, etiam recentiorum, in hanc doctrinam, tum e responso S. Poenit. 23 Jun. 1844 declarantis heredem teneri in conscientia ad implendam voluntatem testatoris certo cognitam e scripto privato, in quo ei commiserit curam exsequendi legatum ad causam piam. (1)

Immo etiam, si supponatur non valere jam donationes pias nisi scripto legaliter valido factae sint, plurima illa Instituta pia, Congregationes religiosae, sodalitia etc., quae ab Ecclesia agnoscuntur tamquam capacia acquirendi per testamentum, practice, ob injustas legum civilium dispositiones, hoc jure privantur. Etenim, cum plerique codices hodierni nullam agnoscere velint his institutis acquirendi facultatem, testamenta in eorum favorem confecta, quacumque forma fiant, invalida erunt. Absonum autem foret iis vim obligandi in conscientia tribuere ubi formis legalibus confecta sunt, et eandem denegare ubi iisdem carent: siquidem, ob injuriam Status, denegantis iis Institutis acquirendi capacitatem, actus civiliter aequus nullus est ubi adhibentur sollemnitates atque ubi negleguntur.

Ideo non censemus probabilem esse sententiam contrariam, quam fere solus inter modernos, post paucos veteres Canonistas, instaurare conatus est d'Annib. (II. n. 339. nota 30) Frustra enim contendit Alexandrum III in cit. Decr. locutum esse tantum ut regem temporalem, eo quod data est ad iudices Velitrenses, quae urbs intra Status Pontificios sita est: nam, cum agatur de re quae sit sub spirituali R. P. potestate, potuit ad omnes regiones catholicas hoc statutum extendi, atque de facto extensum esse patet e communissima veterum AA. sententia et

(1) S. Poenit. propositus fuerat iste casus: "Eudorius coelibatarius, heredibus necessariis destitutus, graviter decumbens, ut animae suae consulat, statuit partem honorum in pia opera erogare. Ad hunc finem Bonifacium legatarium universalem instituit per testamentum debitis vestitum formis. Scriptum autem privatum Bonifacio tradit in quo piam manifestat voluntatem, postulatque ab ipso ut eandem fideliter exsequatur. Bonifacius vero, mortuo Eudorio, hereditatem integram servat, ex eo quod testamento valido illam teneat. Responsum fuit: "Bonifacium teneri in conscientia ad implendam voluntatem Eudorii certe cognitam, pro foro conscientiae. Hujus responsi vim frustra elidere conatur Haine (Theol. Mor. De Contract. q. 53), dum asserit de obligatione Bonifacii constare, etiamsi non sint exsequendae dispositiones piae formis legalibus carentes, quia praecesserat in casu contractus innominatus quo Bonifacius se obligaverat ad exoneranda pia legata, si Eudorius eum testamento legitimo institueret legatarium suum universalem. Nam de consensu Bonifacii in hanc conventionem nihil dicitur in casu expositione: quin etiam S. Poenit. in responso suo clare indicat rationem obligationis esse, juxta sententiam communem, voluntatem Eudorii certe cognitam.

tribunalium praxi. Nec propterea admittendum est in nostra sententia (ut D'Annib. objicit) : idem tenendum esse de causis profanis, eo quod similem dispositionem eodem tit. c. 10 idem Alexander III ediderit. Nam antiquitus haec decretalis universaliter recepta non fuit : sic Schmalzgr. (in h. t. n. 33 seqq.) eam in Germania nullam vim habere asserit. Hodie autem luce clarius est Ecclesiam nullam hujusmodi potestatem exercere velle in causas profanas. Quare apparet manifesta discrepantia cum dispositione R. P. de causis piis.

Igitur legata pia, in testamento formis legalibus destituto, valorem suum servant. Attamen prudenter procedendum ne sine fructu perturbetur bona fides eorum qui sibi persuaserint, praesertim postquam iudex testamentum irritum esse statuerit, obligationem legata pia exsequendi evanescere.

§ 3. DE HEREDIBUS NECESSARIIS ET PORTIONE LEGITIMA.

676. Jus civile omnium gentium, quamvis facultatem testandi agnoscat, solet huic facultati certos limites apponere, vetando ne quidam, qui ab intestato succederent, penitus a testatore excludantur. Hi dicuntur heredes necessarii, et varii sunt pro vario Jure, sicut etiam varia est hereditatis pars quam ipsis lex civilis *reservat*. Eadem reservatio, saltem in Jure nostro, pariter statuitur pro facultate donandi inter vivos.

De hoc argumento hae sunt praecipuae Juris nostri dispositiones :

1° Qui moriens unum liberum legitimum relinquit, disponere potest de dimidia parte bonorum suorum ; qui duos relinquit, de tertia ; qui tres pluresve, de quarta parte. (C. C. a. 913)

2° Secundum communem opinionem Jurisperitorum, contradicentibus aliis (Laurent, Cours él. t. II. n. 234), pater vel mater filio illegitimo legaliter recognito auferre nequit illam partem quae ad eum deveniret si pater vel mater ab intestato moreretur. Cfr. n. 667.

3° Qui moriens nullum descendantem, sed unum pluresve ascendentes in utraque linea paterna et materna relinquit, disponere potest tantum de dimidia parte bonorum suorum ; si vero idem ascendentes in una tantum linea relinquit, de dodrante disponere potest. (a. 915)

4° Qui neque ascendentes, neque descendentes relinquit, de omnibus bonis suis disponere potest. (a. 916) Uxor enim inter heredes necessarios in Codice nostro non recensetur.

677. QUAER. I. Num peccent qui donationibus vel dispositionibus testamentariis legitimam heredum necessariorum portionem laedant.

RESP. 1° Probabilius non peccant contra *justitiam commutativam*. Heredi enim necessario jus strictum ad portionem hereditatis nascitur tantum post mortem testatoris. Igitur testator, disponens de re sua, nullius jus strictum laedit. Excipe tamen : si mediis fraudulentis uteretur ad impediendum ne heres necessarius jus suum prosequeretur. Hinc etiam illi qui bona acceperunt, modo nulla hujusmodi media fraudulenta adhibita fuerint, tuta conscientia servare possunt quae, cum laesione legitimaie portionis, acceperint. Sufficit ut permittant heredes necessarios uti jure, quod iis confert lex (C. C. a. 920 seqq.), petendi reductionem donationum ad partem disponibilem : qua reductione concessa, omnino e stricta justitia reddendum erit quicquid eadem partem excedit. (Marres, l. 1. n. 339 seqq.)

2° Regulariter peccant contra *justitiam legalem*. Dispositio enim qua lex partem aliquam quibusdam heredibus reservat, non solum justa est, sed quodammodo necessaria ne praesertim liberi legitimi, nimio amore parentum erga alios, puta patris erga alteram uxorem ejusque liberos, ab omni hereditate excludantur. Attamen peccatum istud videtur per se leve ; grave foret tantum si heres necessarius, propter legis transgressionem, in inopiam, saltem relativam, conjiceretur.

3° Attamen *nullatenus peccare* videtur qui legitimam liberorum laedunt, praecipue favendo uni e liberis prae aliis :

a) Si aliter impleri nequit aliquod officium quod testatori vel donatori aliunde incumbit e pietate, caritate vel justitia, puta parentibus in gravi necessitate positis opitulari, honestae educationi filii illegitimi vel etiam incestuosi providere. Nequit enim lex civilis imponere obligationem quae adversetur officiis e lege naturali oriundis.

b) Si quando observantia legis, quae in bonum familiae lata est, in ejusdem detrimentum vergeret, puta quia, servata aequalitate, nemo foret e descendantibus qui paternum commercium vel agriculturam prosequi posset, vel quia unus e filiis brevi omnia dissipaturus esset, dum frater, cui plus datur quam lex concedit, merito speratur provisurus ne prodigus ille ejusve liberi egeant. (Marres, l. c. n. 341)

Hujusmodi casus non raro accidunt in iis regionibus in quibus, ut in Belgio et Gallia, nimis restricta est libertas, patrifamilias competens, bona inter liberos suos partiendi ea ratione quam prudenter ad eorum commune bonum expedire censuerit. Experientia enim tam diserte docuit nimiam hanc restrictionem officere stabilitati familiarum, paternae auctoritati et totius reipublicae incolumitati, ut jam pleraeque nationes Europaeae amplio rem libertatem parentibus dederint, vel per leges ipsas normam statuerint qua fundus paternus in dominio aptioris e descendantibus permaneat. Hinc, licet leges nostrae nequeant apertae